

Ба 1785

sp

1908

Усе наму дорага і блізна справа жыцця і адраджэння Беларусі і Беларусоу, выпісывайце, чытайце і шырце беларускую газету „Нашу Ніву.“

„НАША НІВА“

гэта душа думак і патрэб Беларусі.

Цэна с перасылай да хаты: 1 год — 2 руб. 50 кап.
на 6 м. — 1 р. 25 к., на 3 м. 65 к., на 1 м. — 25 к.
Заграніцай: на 1 г. — 4 р., на 6 м. 2 р. 3 м. 1 р.

Праз кантору рэдакцыі можна выпісываць усе беларускіе кніжкі, якіе дагэтуль друкаваліся.

Адрэс: Вільня, Завальная вул. № 7.

Маладая Беларусь

выходзіць зборнікамі па 160 старонак, цэна за сэрью (4 зборнікі) 3 рублі.

Адрэс рэдакцыі С. Пецярбург, Верэйская вул.
д. № 37 к. 13. Выдавецкая Суполка «Загляне сонца і ў нашэ ваконца.»

„САХА“

Першы беларускі сельска-гаспадарскі месячнік.
Дае практычныя рады па сельскай гаспадарцы, агародніцтву, пчэлаводзтву, вэтэрынарыі і друг.

ЦЭНА з дастаўкай і перасылкай на год усяго толькі 1 р. 20 к.

Рэдактар-выдавец А. Уласоу.

АДРЭС: Вільня Завальная вуліца № 7.

Ба 178.5

62/2

...„Сонца навукі скрозь змары цёмныя
Працягне ясна над нашай ніваю,
І будуць жыцці дзеткі патомныя
Добраю доляй — доляй цячасліваю.“

Бел. аддзел.
1994 г.

ХІЛІБЭРТАВА ПАКУТА.

Мінв. 1953 г.
Б178.5
Д

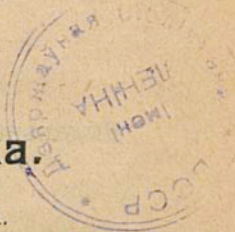
Верба. — Палятуха.

АМФІТЕАТРОВА.
ВОЛЬНЫ ПЕРЭКЛАД В. Л.

Цэна 5 к.

ВІЛЬНЯ

1912

Выданье „НАШАЙ НІВЫ.“ Коштам Т. Г.

25. 04. 2009

Хілібэртава пакута,

або як і чаму рыцар зрабіўся краўцом.

Было гэта даўно, даўно.

Адвжны і багаты рыцар Хілібэрт застукаў крэпка у нябесныя дзьверы.

— Апостал Пётра! Нябесны ключар! атчыні дзьверы, — загаманіў ён, — бо пракляты турка жывот распароў мне, трыбухі выскачылі і уцякла душа мая с цела.

Апостал Пётра высунуў галаву у ваконцэ, што каля нябесных варот, зірнуў праз вакуляры, хто заве, і кажэ:

— Ага! вось і памёр ты, Хілібэрт, нябожэ! Ну, не сумуй: — круці не вярці, а ўсякаму трэба памярці, як той казаў. Але чаму ты расхадзіўся гэтак?

Хілібэрт, зазлаваўшы, кажэ:

— Трэба было мне ешчэ крапчэй стукань! Я й ня думаў, што вы ўсе у небі паснулі.

Мне гэта дзіва, каб ешчэ стукаша... Калі гэтакія важны і багаты нябошчык, як я, прыходзіць, трэба, каб раней вароты былі расчынены.

Апостал Пётра ціханька кажэ:

— Ужо выбачай, што гэтак здарылося, брат Хілібэрт. Але, бач, выйшоў мусі непарадак: твайго імяні німа у мяне ў спіску.

— А які у цябе спісок? — здзівіўся Хілібэрт.

— Сьпісок справядлівых нябошчыкоў, каторым трэба вароты ў неба атчыняць.

— А мяне у тым спіску німа?

— Ані-ні!

— Дзіва! — кажэ Хілібэрт. — А нават і брыдка... Забыліся запісаць гэткаго важнага нябошчыка!

— Гм... — атказывае нябесны ключар. — Калі ты напэўна ведаеш, што табе трэба быць у небі, то можэ і вышла абмылка, хаця дагэтуль не бывала у маіх спісках абмылак.

— Якжэ не абмылка? — крычыць Хілібэрт. — Куды-ж, як ня ў неба папасьці мне, слаўнаму рышару Хілібэрту?

— Заўсягды, — кажэ япостал Пётра, — тые, каторых німа ў маім спіску, ідуць у пекла, а калі там іх ня прыймуць — дык у чысьцец.

— Што-о-о? — зароў Хілібэрт. — У чысьцец? Мянэ? Як ты сьмееш? Ці ты ведаеш, што я вось гэтай самай рукою забіў у баю, на хвалу Богу, сто дваццаць дзержыц туркоў, а сто трыццатаго толькі таму не забіў, што ён мяне забіў. Ці ты ведаеш, што у адным турэцкім горадзе мы не шкадавалі ні старых, ні баб, ні дзяцей. Губілі мы іх, як шалёныя, аж кроў вышэй хат сьвістала...

— Якжэ, якжэ, — кажэ апостал Пётра. — Добра памятаю... Кроў сьвістала ешчэ вышэй, бо аж у неба і падала крывавай расой на крыльля янёлоў, на белую адзежу сьвятых. І думалі мы ўсе у небі с плачэм і болесьцю: вось ізноў нейкі шалёны здзекуешца на зямлі над сваімі братамі і ліе нявінную кроў, думаючы дагадзі ь гэтым Богу. — А гэта-ж быў, мабыць, ты, Хілібэрт?

— У маім родным горадзе, — хваліўся далей рыцар, — я загадаў арэштаваць усіх недаверкоў, чарадзеёў, вучоных кнігаедоў, старых баб і багатых старцоў. Я узяў іх разам з сям'ямі, пазьбіраў іхніе кнігі і дабро ў кучу і спаліў усіх на агню, а попел пусьціў з ветрам.

— Ох, лепш ужо не ўспамінай, — застагнаў апостал Пётра. — Усім нам ты зацерушыў вочы гэтым попелам. Мы аж пачарнелі ад яго, а чэрці сьмеяліся з нас, пытаючыся: чаму вы

ня беленькіе? — Вось, як ты пачаставаў нас гэным дымам. І цяпер, як успомню, чхаць хочэцца.

Хілібэрт здзіваваўся, але кашлянуў і кажэ далей:

— Аб гэных праклятых жыдох, проці каторых я ваеваў...

— Слухай, Хілібэрт, гнеўна перэпыніў яго апостал Пётра. — На тваім мейсцы я-бы іх не праклінаў гэтак, гаворачы са мной, — с чэлавекам, катораго бацька, дзед і прадзед былі жыдамі. Я-ж і сам да сьмерці быў жыдам і выпאўняў жыдоўскі закон.

— Гм... Аб гэтым я, праўду сказаць, ніколі не падумаў! — кажэ Хілібэрт. — Ня гневайся на мяне, добры Пётра.

— Бог табе даруе, Хілібэрт... Ну, дык што ты хацеў казаць аб жыдох?

— Калі баюся, каб ты не злаваўся.

— Ну, і не кажы! Я тых жыдоў і без таго знаю.

— Скуль-жэ ты знаеш іх? — здзівіўся Хілібэрт.

— Якжэ, — засьмеяўся апостал, — я-ж пускаў іх у неба!

— Быць ня можэ! Жыды, каторых я глуміў, у небі цяпер сідзяць?!

— А як-жэ, Хілібэрт: усе тые, каторых ты мучыў, паліў, забіваў, хоць часамі і малавартныя былі людзі, але нацярпеліся на зямлі дык і трапілі у неба.

— А я заўсёды думаў, што забіць нявернаго ці наздзекавацца над ім — гэта значэ дагадзіць Богу. Гэтак мяне змалку вучылі.

— Дрэнна цябе вучылі, Хілібэрт. Закон Божы людзям кажэ: не рабі другому, што табе ня міла.

Гэтак сказаў нябесны ключар і зачыніў ваконцэ. А Хілібэрт астаўся за дзвярыма.

Пачаў ісьці дождж, і рыцар надумаўся схавацца ад яго, хоць-бы і ў пекла. Пастукаў у пякельныя дзверы.

— Прыняў-бы я цябе з радасьцю, — кажэ высунуўшыся праз вакно цар Ірад, — але на табе крыж і німа цябе у маім спіску. Ідзі лепш у чысьпец.

— Німа што рабіць. Хіба што толькі чысьпец мне і астаўся!..

І пайшоў Хілібэрт, а чысцовыя вароты самі шырока адчыніліся; выйшоў на сустрэч яму чэлавек такі строгі, сурьэзны і павёў Хілібэрта у чысьпец. Не спадалося яму там.

— Ці німа, — пытае Хілібэрт, — тут якога перэлазу ў неба?

— Німа,—кажэ той чэлавек,—ёсць толькі шырокіе вароты. Пяройдзеш праз іх, калі на тое заслужыш.

— А чым-жэ мне заслужыць?

— Вось, бачыш, там шмат ходзіць бедакоў. Ходзяць яны без адзежы. Гэта ўсё людзі, каторых ты пры жыцці біў, мучыў, катаваў. Цяпер ты за кару павінен іх усіх адзець.

— А чым-жэ мне іх адзець?

— Вось твая сьвіта. Пашыеш з яе адну адзежу, — яна ізноў як цэла стане, аж пакуль кожны с тых бедакоў ня будзе адзеты. С кашулі, с парцянак паробіш ніткі, з меча настружэш іголак, с кальчугі і нажа паробіш ножніцы і гузікі.

— Тады-ж я сам астануся голы!

— А ці-ж яны адзеты?

— Ну, ніхай будзе па твоему! каб толькі на тых галышоў не глядзець, бо надта ўжо брыдка, ды-й сэрцэ ад жалю млее.

— А гэта вось,—кажэ чысцовы ключар,—табе таварыш, каб не маркоціўся ты тут,—і падвёў да Хілібэрта, таго самага турка, каторы яму живот распароў.

Прывіталіся яны с туркам і пытаецца турак Хілібэрта:

— Ты за што тут?

— За тое, — кажэ Хілібэрт, — што забіў шмат вас няверных. А ты?

— А я затое, што забіў шмат вас, хрысьціян.

— За тое абодвы вы тут, — кажэ ключар, — што пралілі вы шмат *людзкой* крыві і не пазвалялі людзям славіць Бога, як яны самі хочуць.

І сядзіць Хілібэрт с туркам на гары у чысцы і шыюць, шыюць. Як пашыюць адзежу, скінуць яе тым небаракам і цешацца ободвы разам, што адным болей адзетым чэлавекам, што скарэй пяройдуць у неба. Паглядзіць Хілібэрт на турка, турак на Хілібэрта, засьмяюцца, і, адмерыўшы сукна на адзежу, ізноў, сагнуўшыся, шыюць, ды шыюць.

В е р б а.

Даўно гэта было.

Устаў ад чорнаго мора сярдзіты вепер і пачаў ён дуць у шырокіе затокі. Дзе хадзілі скрыпучыя вазы, дзе добрыя малойцы касілі, па тых шляхох паплылі цяпер акунь ды шчупак, тарашчучы вочы на нечуваныя дзівы зямныя, што затапіла сабой паводка; паплыла вада на хаты і цэрквы, на стады і пасьбішчы, на зялёныя садочкі с пчэламі, на млыны і ветракі, на селяніна з люлькай, на бабу ў намітцы, на дзіпятко ў калысцы, на жыда у карчме.

Многа людзей патапілося, а многа і жывымі панясло у свой прастор сярдзітае морэ. Ня човен відаць над вадой — відаць кладку, а на тэй кладцы — баба. Як стала вада паднімацца, была баба на рэчцы; мыла, пранікам выбівала мужаву сарочку; ударыла сызая

хваля і адарвала кладку... Паплыла баба, як была с пранікам і з сарочкай, далёка, далёка, нет ведама куды — ажно ў тые землі, дзе сонейка дамуець, дзе яно, чырвонае, пасья гарачаго дня, кладзецца спачываці на зялёную мураўку пад блакітнае неба. Сонцэ сьпіць, а месяц укруг яго пасьцелі варту спраўляе — глядзіць, каб чыстыя гвездачкі, як малыя дзеткі, не дурэлі, сьвет-сонейка не будзілі.

Як папалася баба ў няведамае сонечнае царства, абамлела і чуць жыва асталася: такіе дзівы убачыла! Але пасья апамяталася, агледзілася, раздумалася, і стаўся ёй ня міл белы сьвет; дзіятко яна згубіла, мужыка згубіла, бацька з маткай далёка, а кругом — хоць бы дух жывы. Толькі месяц па небі ходзіць і казеліцца на бабу жоўтымі вачамі.

— Дагэтуль у нас чэлавечаго духа не было ні нюхам знюхаць, ні слыхам пачуць, ні вачымі ўбачыць, а цяпер — на! жыўём узялася з некульсь чортава баба.

Ходзіць месяц, думаець гэту думку і маўчыць. Дрэвы не шумяць, вада не плішчыць. Ударылася баба аб матку сыру зямельку і завыла:

— Горкая ты мая доля! Нашто-ж я, дурная баба, жывой асталася? Лепей бы мне — сіраце —

скочыць с кладкі ў сіняе морэ... Ой, доленька мая!... Дзе дзяціна мая, дзе дружнына мая?

Выець баба не час, не два, а цэлую ноч; выець так, што гвездачкі міргаюць с перапуду і шэпчуць адна другой:

— Ах, дзеткі, разбудзіць яна нам сьветлае сонейка!

Пацягнулося сонейко на сваей мурожнай пасьцелі, і брызнулі па сьвеці залатыя лучы, паднялося яно, абапёрлася падбародкам аб зямлю і строга глянуло па небі яснымі вачамі,— і месяц патускнеў і пабялеў, як вінаваты, гвездачкі палахлівым стадам пабеглі з неба, а хмаркі на далёкім усходзе пачырванелі, быццам застыдаліся: як жэ гэта вышло, што не далі сонейку спачыць? У гэткую рань прымусілі яго пачаць Божы дзянёк!

Спужалася баба, ды якжэ?! — Стаіць перад ей само сьветлае сонцэ, як той сусед, і ва ўсе вочы на яе глядзіць — прыглядаецца.

— Чаго ты, дурная баба, крычыш? Ці табе блага тут? ці баішся, што дрэнна жыць будзе? Э, не! Тваё Палесьсе, перад маім царствам — як зіма перад летам. У мяне тут ні голаду, ні холаду, ні жуды, ні нуды, ні бяды, ні работы, ні сяўбы, ні недароду, ні падаткаў, ні рэктручыны: жыві, як у Бога за пазухай! А ты плачэш і перэбіваеш мне сон!

Падумай, ці хораша гэта мне, сонцу, хадзіць с тваей ласкі заспанаму, як таму мужыку с пахмельля? Дарога мая над зямлёй вялікая, і ўсякіе мяне людзі бачаць, а у мяне вочы ліпнуць, як бы іх мне хто небудзь медам намазаў.

— Ой, як жэ мне не крычаць, сьветлае ты сонейка?—атказываець баба,—німа ў мяне дзеда майго, ні дзіятка майго, німа бацькі, німа маткі, ні беленькай хаткі! Асталася я, адзінокая — сірата на сьвечі.

Задумалася сонейко і, падумаўшы, кажэ:

— Крані левай рукой вун тое дрэва...

Кранула баба дрэва рукой, гу-га!

Дрэва як не было, а замест яго высокі воз; на вазу дзіцё сядзіць, абаранак грызець; за вазом мужык брыдзець; белая сарочка, лазовыя лапці, ў зубах люлька... ідзець ды на каней пакрыківае: «Гоп, гоп, — каштанчыкі!»

— Гэта-ж мой Апанас! — закрычала баба, а мужык крыкнуў коням: тпру!.. стой! Адкінуў пугу на зямлю і кажэ:

— Ого, добра, бабка, што ты не ўтапілася, бо і я выехаў у дарогу, не пасьнедаўшы, і есьці хочэцца. Тапі, мая ластавачка, печ ды накармі мяне, мужыка свайго, капустай.

Зажыў Апанас с жонкай і дзяцёнкам на краю сьвета, як у небі. Толькі доўга, ці каротка, замаркоціўся па людзэх:

— Што гэта за край? — жаліцца: ні кірмашу, ні суседзёў, ні карчмы німа... Тут па-мрэш з маркоты і памянуць ня будзе каму!

І давай ён, каб не было маркотна, біць сваю жонку. Жонка — ў сьлёзы; дзеля таго, што сварка ў іх выйшла ноччу, то сонейка ізноў устрывожылося.

— Ну, што там такое? — закрычэло яно з мурожнай пасьцелі на Апанасаву жонку, — ці-ж гэта мне ізноў палнімацца с першымі пеўнямі? Мужык у цябе ёсць, дзіцё ёсць, — яко-га-ж ражна ешчэ табе трэба?

— Нікога мне ня трэба, сьветлае сонейко, — хіба што ці ня будзе твая ласка падарыць мне пару маладзіц-суседак, каб было мне, гаротнай, с кім слова перакінуць, каму пажаліцца на разбойніка-мужа. Бо мужык мой, як у сваей старонцы быў шыбеньнік і п'яніца, такім і тут астаўся: замаркоціўся ён па сваей вісельніцкай кампаніі, а мае рэбры ў атвеші.

— Дурная! — сказала сонцэ, ці-ж я табе не паказала дрэва, с каторага можэш зрабіць якую хочэш кампанію? Ідзі, ўймі свайго Апанаса, і — каб я вас і ня чуло болей! — а не, дрэнна будзе!..

Апанас, выбіўшы жонку, заснуў. Прач-хнуўся: вачам ня верыць: народу кругом — пэлы табар! Ды ўсё знаёмые, ды ўсё сябры-прыяцелі! Вось і пан-галава, і пан-стараста, і сусед Юрка з жонкай і маладым Юрчонкам, і кум Астап, і стары карчмар Юсель Бэн-Давід са сваей балабуштай і жыдзенятамі: стаіць на дыване, таласам накрыўся, дзесянцёра на лоб навязаў і моліцца...

Гэ-э-э! от, дык лоўка! ўсё сяло, што патанула там за сінім морэм, ўваскрэсло і стаіць на нагах, як жывое...

І пачалі тые людзі ўсе разам жыць-пажываць і добра нажываць. Што дзень, то болей іх у сонечным царстві: растуць, як грыбы. Панадабіцца гаспадару найміт, гаспадыні — наймітка, — кланяюцца апанасавай жонцы:

— Паня-матка! калі ласка — дай добрага парабка, ці добрую дзеўку да нас у гаспадарку!

Пойдзе Апанасава жонка ў лес, кране дрэва, што ей сонейко паказало, — «вось вам і найміт з найміткай, добрыя людзі».

Сады насадзілі, капанку выкапалі, млын паставілі, цэркву пабудавалі, Юсель карчму аткрыў... Не жыцьцё, а масьяніца!

Прышло вялікае сьвята: Сьвятая Тройца. Разадзелася Апанасава жонка: спадніца краця-

стая, карсэтка лепшаго зялёнаго сукна, уся чырвонымі кветкамі расшытая, хвартух і белыя рукавы ў шаўку, усімі колерамі адліваюць, каралёвае наміста с дукачом, — кароль, а не баба! Ідзе яна у цэркву, паступае чырвонымі чэравікамі на сярэбраных падкоўках, — усе ей дарогу даюць, шапку перад ей знімаюць, кланяюцца ей у паяс, бо якжэ дзецям не пашанаваць родную матку? А тут, калі разсудзіць па праўдзі, то Апанасава жонка была ўсяму сялу заместа маткі.

І вось уходзіць баба ў цэркву Божа і бацьчыць: на яе мейсцы — самым пачотным, першым ад амбоны, — стаіць незнаёмая маладзіца, гэткая відная сабой, вялікая ды тучная, а твар цёмны, як у цыганкі, і суровы: брові над пяраносьсем зрасьліся.

— Пасунься! — сказала Апанасава жонка.

Маўчыць маладзіца, бытцым у губу вады набраўшы, і ні з мейсца. Разгарэлося сэрца у Апанасавай жонкі.

— Хто ты такая, маладзіца? — кажэ яна, — аткуль ты ўзялася, што уздумала наступаць на мае ногі? Ведаць-бы сьвяршчу свой шасток, гэтак яно і лепей было-б!..

— Аткасьніся ад мяне, баба! — пахмура атказала маладзіца, — і табе і мне ад гэтаго лепей будзе...

— Як гэта аткаснуцца? — Пашла проч з майго мейсца! Я старэйша за цябе.

— Гэта непраўда, Апанасіха! — усё так сама важна казалася тая маладзіца, — і старэй я за цябе і большай пашаны варта.

Засьмеялася Апанасава жонка.

— Шпарка ты на жаўтушкі, красуня, ды жарты твае ня ў мейсцы! Бачыш сколькі тут народу? Усё гэта мае дзеці, і усе яны, як адна душа, шануюць мяне, як матку, а ці-ж ты можэш пазухаваць нечым падобным?

— І дзяцей у мяне больш, як у цябе, Апанасава жонка! Ня простую маладзіцу бачыш ты перэд сабой, а саму Матку-Сыру-Зямлю.

Служалася Апанасава жонка, атступілася... Але бабская натура ўзяла верх над розумам.

— А мне што за дзела? — закрычэла яна злосна, — хаця-б ты і папраўдзі была Матка-Сыра-Земля? Не я да цябе, а ты да мяне прышла, ні званая, ні прошэная, ды ешчэ мяне, гаспадыню, з мейсца зганяеш! Пашла вон! Я тут паня, а цябе мы і знаць ня знаем!

І спіхнула Матку-Сыру-Зямлю с першаго мейсца. Паглядзела на яе Матка-Сыра-Земля глыбокімі цёмнымі вачамі, і — бытцым жалезныя брусься пакаціліся с каменнай гары прагудзеў яе голас:

— Неразумная ты, баба! Ня ўмела ты папанаваць мяне у сябе, дык я па свайму папаную цябе, у сваей хаці, і ня вырвацца табе з маіх рук на вечныя векі!

Кінулася Апанасіха уцякаць, — ды німа: ногі — як прырасьлі. Узіраецца яна кругом сябе мутнымі з упуду вачамі: ні цэрквы, ні народу. І ў доўжкі, і ў шырккі цягнецца зялёная раўніна; кнігаўкі перэлетаюць з аднаго кургана на другі; неба шэрае. Глянула баба на сябе: ногі пагразьлі па калені у мяккое балота, шэрая кара паўзе ад зямлі ў верх па белым целі... дапаўзла да паяса... Ешчэ крыху, — і будзе Апанасава жонка не баба, а дрэва: тое самае, с катораго яна ўваскрэсіла ў няведамай старонцы усю сваю вёску.

Загаласіла баба.

— Матка-Сыра-Зямелька, даруй: не губі мяне дурную!

Ізноў прагудзеў зялезны голас:

— Не я цябе гублю — губіць цябе лахва твая. Не хваліцца-б табе сваімі дзяцьмі, узятымі з вербы, не былаб цяпер сама вербай.

І адзела шэрая, серабрыстая кара Апанасаву жонку: цела сталася пнём, ногі карэнямі, паднятыя ўверх рукі двума тоўстымі сукамі, валасы, што ў прадсьмертны час дыбам сталі, — тысячай маладых ветачэк. Заместа бабы

пахінулася над балотам сівая раскідзістая
верба.

Ад тэй вербы і пайшлі вербы па ўсяму
Божаму сьвету; сколькі дзяцей было у Апа-
насіхі, столькі і дрэў нарадзілося ад таго
дрэва; і як лёгка Апанасіха перэкідала вербы
ў людзей, гэтак-жэ лёгка прынімаюцца ўсюды
вярбовыя сукі.

Уткні у восень у зямлю на берэзі ставу,
ці каля крыніцы вярбовы кіёк: ён зазеленець
вясной. Год, другі, трэці,—глядзіш над тваім
ціхім ставам ужо нахінулася развесістая верба.
Нахінулася, стаіць, як з срэбра вылітая, і ўпу-
дліва шуміць пад ветрам сваімі бледна-зялёнымі,
с сівізнай, лісьцямі, бытцым прыпамінае далё-
кую мінуўшчыну, нарэкаючы на сваю горкую
долю.

Палятуха. *)

Кажуць людзі, што жыў калісь на сьвеці дзяцюк, звалі яго Дайнас. Вясёлы быў хлопец, ды і работнік добры. Выйдзе досьвіта с плугам лядо араць, — пяе. Поўдзень, гарачыня, як у пеклі, другіе ратаі чуць цягнуцца па ральлі, сагнуўшыся, як сталетніе дзяды, а Дайнасу хоць бы што. Ідзе прасты, як яскор**), вытрэ твар рукавом, ды пяе песьні... Голас у яго быў звонкі, ды зычны, што аж сонейку чутны былі яго песьні... Прыйдзе вечэр, другіе ратаі, прыстаўшы з натугі, глядзяць, як-бы скарэй на сена, ды пад кажух, а Дайнас гуляе з дзеўчатамі і пяець песьні аб казаччыне, ды аб Галубку ваяку, простым сялянину, што каля Новагорадка жыў, ды пра маладзіцу, што: выпіла — закусіла, сама сябе пахваліла...

— Добры ты дзяцюк, Дайнас! — кажуць яму людзі, — пара-б табе і жаніцца..

*) Палятухамі называюць падаючыя гвезды.

**) Белы топаль.

— Гэ! — сьмяецца Дайнас, — мая суджэная ешчэ ў калысцы ляжыць!..

— Што-ж ты зафанабэрыўся? чым-жэ табе нашы дзеўчаты ня хорашы?

— Як ня хорашы? хорашы, толькі не пасэрцу.

— Хто-ж табе, хлопчэ, па сэрцу?

Задумаўся Дайнас і нічога не атказаў... Маркотна яму стала, і запраўды — каторы ўжо ён год на сьвеці жыве, ўсім сябра і таварыш, са ўсімі дзеўчатамі, як брат родны, а німа між імі ніводнай, каб прышлася яму па душы, так крэпка, што ня грэх-бы з ей і пад вянец стаць, і закон прыняць, і век векаваць і ў грамадзе мужэваць. Лёг ён пад топалем і запяў сумную песьню. Даяка пашла яна па сьвеці і паднялася да самых зорак, што тады у той вечэр высыпалі на неба, як стада белых ярачэк *). Пяе Дайнас — слухаюць зоркі і дзівуюцца з Дайнаса, а адна зорка, самая сьветлая і вялікая на ўсім небі, стала прыбліжацца да яго, расьце, расьце, ды раптам як зіганець!.. і — прапала: толькі сьлед ад яе засьвяціўся па небі. А заместа зоркі стаіць перэд Дайнасам дзяўчына такая харошая, што й ні бачыў ніхто на гэтым сьвеці: вочы вялікіе, сініе, як вось тое неба над намі у пагодны дзянёк, і блішчаць, як зоркі; была яна

*) Ярка — авечка — перазімка.

проставалася, а валасы... гэ-э! то былі валасы! — чыстае золата! так руччом і каціліся з галавы да пят, так і гарэлі прад месяцам. І ўся яна зіяла і мігцела, як самы дарагі камень, і была такая белая, бледная і кволая, што паказалася Дайнасу, бытцам яна сьвеціцца.

— Хто ты? — спытаў Дайнас.

— Ці ня бачыш? дзяўчына... сваей маткі дачка! — сказала яна, і ціхі голас яе празвінеў, як срыбрны званочэк.

— А чаго-ж ты сюды прыйшла?

— Тваіх песень паслухаць. Сьпевай, Дайнас, сьпевай хутчэй, ды званчэй! Я з дому не надоўга атпрасілася, дом мой і далёка і высока...

Запеяў Дайнас — слухае дзяўчына, усьміхаецца, а ў Дайнаса ад яе усьмешкі ажно сэрцэ скачэ. Кончыў Дайнас песьню і сказаў:

— Вось, дзяўчынка! людзі на сяле сьмяюцца з мяне, што я не хачу жаніцца, а як было жаніцца, калі нікога па сэрцу не было? Цяпер, во, я гляджу на цябе, і думаецца мне, што харашэй за цябе не знайсці ўжо нікога на сьвеці. І калі-б ты пайшла за мяне замуж, не было-б шчасьлівейшаго чэлавека, як я. І гадзінкі німа, як я пазнаў цябе, а вось усё гатоў табе аддаць, толькі будзь маею жонкай. Мабыць гэта чары, але мне ўсё роўна.

І калі твай бацька ня згодзіцца аддаць цябе
у чужое сяло, я, дармо, што багаты гаспадар,
пайду к вам у прымакі...

Дзяўчына усміхнулася і атказала:

— У цябе добры голас, Дайнас, і ты
умееш многа песень. Калі ты ешчэ так хо-
раша і танцуеш, як пьеш, — я пайду за цябе
замуж. Я — вясёлая, і ты будзеш як раз мне
да спадабы.

І запяяла яна сама песню.

Нечуваў Дайнас гэтакіх песень: цяжкая,
доўгая, сумная яна, як жарам прыпекала яго
душу, і ён сам ня ведаў, што з ім робіцца, —
гэтак ад гэтай песні перапоўнілася яго сэрца
жудой і маркотнасьцю. Здавалася яму, што
дзяўчына, хоць і хваліцца, што вясёлая, а німа
большай бяздольніцы на ўсенькім сьвеці...
Пяець дзеўка, а таполя над ёю чубом ківае,
як зажурыўшыся дзяцюк, а зоркі мігцяць, —
бытцым стрэсаюць сьлёзы с павек. Саўсім за-
журыўся Дайнас... але чуць ён толькі павесіў
буйную галаву на грудзі, як дзяўчына за-
пяяла другую песню, ды такую жывую, бы-
струю, вясёлую і зычную, што у Дайнаса
ў вушах зазьвінела і душа падскочыла, як
с перэляку. Ляцела тая песня, быстрая, як
птушка, безудержная і буйная, як вада, пра-
мыўшая гаць, гарачая і палкая, як распаленае

жалеза у гарне; ляцела і біла Дайнаса па сэрцы, як кавалі б'юць малаткамі па кавадле. Бачыў і чуў Дайнас, што ўся сонная земля стала ажываць на голас дзяўчыны, сьветлячкі засьвяціліся у траве і зрабіліся вялікіе і яркіе, як зоркі, трава бяз ветру калыхалася, як п'яная, і гудзела, як народ на сходцы; ніводнай хмаркі не было на небе, і зоркі перэбегалі з мейсца на мейсцо, як хлопцы, калі гуляюць хараводы; стары топаль над галавой чараўніцы ўвесь тросся і тапоршчыў свае доўгіе веткі, бытцым напружваў усю іх сілу, каб вырваць свае карэньня і пусьціца у скокі ў сьлед за Дайнасам і дзяўчынай, а яны даўно ужо кружыліся па полю, так, што — гоі, гоі! — земля стагнала.

Запеяў пятах у сяле. Горш першаго засіяла дзяўчына, і — глядзі, яна ўжо не па полю скачэць, а паднялася на аршын над травой і пырхаець крылатым мятлікам, — вось, вось уцячэ!

— Ляціш?! — закрычаў Дайнас, — куды? стой! я не пушчу цябе!

І скочыў, як рысь, ухапіўся за дзяўчыніну адзежу і павіс гэтак.

— Пусьці мяне, хлопчэ! — рвецца дзяўчына, — мяне дома ждуць, мой час прыйшоў, мая чэрэда усхадзіць...

— Не пушчу, — крычыць Дайнас, — ты дэ-
кляравала выйсці за мяне замуж!

— Ой, пусці, Дайнас! — дрэнна будзе! не
свая воля клічэ мяне.

Але дзяцюк катом учапіўся за дзяўчыну,
лётае разам з ёй па над зямлёй, як каршун
з белай чайкай.

— Я цябе с сабой панясу! — гразіць дзяў-
чына.

— Нясі, толькі таго й хачу! — кажэ Дайнас.

— Дурны! Ты ня ведаеш, хто я і дзе
жыву: гэта-ж я — Заранка-палятуха *).

— Мне ўсё роўна!

— Прападзеш ты, як мыш!

— Ніхай і гэтак! Вялікая важніца пра-
пасьці, калі я без цябе і жыць не хачу. Нясі
мяне куды хочэш, я цябе ня выпушчу!

Другі раз прапеялі петухі на сяле. Як
крыкне палятуха, як рванецца, — і разам быт-
цым туманам укрыла пазелянеўшае ад сьві-
таньня неба і замігацела зоркай, высока-вы-
сока... Там яна і дагэтуль, сінявокая, міргае
там, за белымі хмаркамі досьвіткамі. А Дай-
нас, што узляцеўшы быў з ёй высока, адар-
ваўся ад яе адзежы і ударыўся, як мяшок, воб-
зем, — вёрст, можэ, за тысячу ад свайго села.

*) Заранка — зорка, што долня на ўсходзе сьвешіць.

Ударыўся, а жывы астаўся, дармо што зваліўся с пад самых хмарах. Устаў на ногі,— і болю ня чуець.—Ах, хлопчэ! ляцець-бы ізноў сьледам за ей, за красуняй зоркай—палятухай, каб толькі крыльля былі! Гэ-э! ды яны і ёсць! Шыбануў Дайнас у паветрэ,—ёсць крыльлі! Невялічкіе, праўда, але і сам-жэ дзяцюк невялікім стаўся, стаўся ён жаваранкам, раннай птушкай, што досьвіта будзіць зямельку.

„Вярніся! вярніся! вярніся!“ крычаў Дайнас, калі паднімаўся кругамі да сваей жаданай зоркі, што яго зачаравала і згубіла: с чэлавека перакінула ў птушку,—і саўсім ужо падляцеў да яе, але зарніца працякла паміж імі чырвонай рэчкай, і заранка-палятуха пачала тануць у ей, памеркла і схавалася. І напрасна Дайнас с таго часу і да нашых дзён ад усходу да захаду кідаецца пад небам, бьешашукае зорку-палятуху,—не знайсці яе: заурочэна. Толькі, калі, змардаваны, упадзе ён на поле у сваё гняздо пад калосьсямі, усплывець тая зорка на неба і, пакуль сьпіць Дайнас, ярка сьвеціць; калі-ж ён працхнецца, убачыць яе і паляціць да яе,—загараджываецца ад яго румянай зарніцай і таець у ей, як воск на агні.

Балотная царыца.

Тры вадзяныя цары уздумалі жаніцца.

Першы цар валадзеў рэкой Дунаем і загадываў ён усімі рэкамі на зямлі.

Другі жыву ў марскім амуці і загадываў усімі морамі.

Трэці цар быў балотнік; ён панаваў над усімі стаячымі водамі, балотамі і зыбучай дрыгвой. А жыву ён у тым мейсцы, дзе цяпер стаіць Пінск, толькі крыху далей ад Прыпяці, сярод шырокай дрыгвы.

Дунайскі цар ажаніўся з дачкой аднаго караля, найпрыгажэйшай дзяўчынкай дунайскай старонкі.

Марскі цар перакінуўся у рыцара з зялёнай зброей і, пасватаўшыся да дачкі Італьянскаго караля, ажаніўся з ёй.

А трэці — балотны цар — быў гэтакі брыдкі, што ён ніяк ня мог знайсці сабе жонкі ні паміж людзкіх дачок, ні паміж русалак.

Чорны і мокры, злеплены з балотнай бузы, абросшы цінай, ён поўзаў на жабых лапах.

Вочы яго чуць сьвязаіліся, заместа вушэй баўталіся чорныя губкі.

Жанатыя пары сталі кепкаваць са свайго непрыгожаго сябры і сулілі яму астацца век нежанатаму.

Балотны цар быў горды і абідчывы. Іон загадаў сваім чэрценытам, каб яны пайшлі па ўсей старонцы і даведаліся, хто цяпер самая гожая дзяўчына.

Чэрценяты вярнуўшыся казалі у адзін голас:

— Самая гожая дзяўчына, — гэта залатавалосая Мілавіда, дачка княгіні Людмілы. Яна жывець у замку на граніцы палёў і тваіх балот. Уся яна, як лісток рожэвай кветкі у густой сьметане. Блакітнае неба і васілёк пасварыліся за яе вочы, спрэчаючыся, да каго з іх яны больш падобны.

Раз служанкі казалі гожай Мілавідзе:

— Княжна, на балотці паказаліся дзіўныя жоўтыя краскі; гэткіх ешчэ не відаць было у нашай старонцы.

Мілавіда пайшла з высокаго замку да зялёных балот, і праўда: на шаўковай дрыгве зіяюць, як маленькіе соўнечкі, залатыя кружочкі водных красак, але краскі расьлі далёка ад цьвёрдаго берэга, і Мілавіда не магла дастаць іх рукамі.

У дрыгве — недалёчка ад красак — лежаў і гніў стары, чорны корч.

— Дзе трымаецца корч, там здалею утрымацца і я, — падумала Мілавіда.

Лягчэй мятліка скочыла яна з зямлі на корч і, вясёлая, нарвала повен хвартух жоўтых красак. Тады той пень аджыў і, крэпка абняўшы сваю дабычу, паграз у жыдкім балоце.

Гэта быў балотны цар.

Служанкі, убачыўшы, што іхняя паня утапілася, с плачэм паняслі горкую вестку княгіні Людміле. Княгіня адзелася у жалобу і закупіла імшу за душу сваеі дачкі.

Яна кожны дзень прыхадзіла на тое мейсцо, дзе пагразла Мілавіда, і плакала там гэтак горка, што разам з ёй плакалі усе птушкі над балотам. Але, баючыся цара балот, ніводная не адважылася расказаць нешчаслівай матчы, што сталася з яе Мілавідай.

У канцы адзін стары бусел, адлетаючы у вырай на зіму, сказаў Людміле:

— Не бядуі гэтак. Дачка твая жыва. Яе схапіў і дзяржыць у няволі балотны цар, валадзецель гэтых балот.

— А ці можна яе вярнуць?—спытала Людміла.

— Гэтаго я ня ведаю. Але сярод балот ёсць тры знахары, каторыя знаюцца з балотным

царом. Яны могуць расказаць табе усё, што ты захочэш.

Людміла пашла да знахара і дала яму многа золата, каб толькі ён навучыў яе, як ратаваць Мілавіду.

— Дужа лёгка, — атказаў знахар. — Балотны цар ня мае права задзержаць тваю дачку, калі...

Але ён не пасьпеў дагаварыць, дзеля таго што балотны цар ў адзін міг перакінуў яго у жабу і, хаваючыся ад пралетаўшага жорава, знахар праворна кінуўся ў траву.

— Саўсім лёгка, — сказаў другі знахар. — Клікай сваю дачку с таго берэга, дзе яна загінула, дзевяць досьвіткоў і дзевяць зьмеркоў, па дзевяць разоў кожнаго досьвітка, і балотны цар ня будзе мець над ёй ўласьці калі...

Але на гэтым слове балотны цар скруціў знахара ў вужа, і ён, засіпеўшы, абвіўся кругом золата, што дала яму княгіня.

Прышоўшы да трэцяга знахара, княгіня затаіла перад ім нешчасьце двух першых знахароў і сказала гэтак:

— Балотны цар украў маю дачку. Але знахары кажуць, што я магу вярнуць яе. Трэба толькі дзевяць досьвіткоў і дзевяць зьмеркоў клікаць яе па дзевяць разоў на тым

мейсцы, дзе яна утапілася, і балотны цар павінен будзе выпусціць яе, калі...

— Калі яна ешчэ не ўлюбілася у балотнаго цара, — дагаварыў знахар.

І, перакінуты ў куліка, жаласна застагнаў над блізкай лужынай.

Дзевяць досьвіткоў і восем вечароў балотамоўчкі слухало матчын кліч. Калі-ж дагарэла апошняя вячэрняя зарніца, княгіня Людміла — разам с туманом, праплыўшым па балоці, — пачула з дрыгвы голас Мілавіды:

— Позна клічэш мяне, мая мамачка! Балотны цар заваладзеў мной, і я павінна астацца на векі яго жонкай на дне балота. Бывай здарова, маці! Я апошні раз гавару с табой. Хутка зіма, і мы з мужэм маім задрэмлем на ціністай пасьцелі, пакуль сонцэ ня верне зямлі цёпла. Новым летам я дам табе знак, што я жыва і памятаю аб табе.

Прайшла зіма. Адшумелі веснавыя дажджы, адпеялі салоўкі, аткукавала зязюля, пачырванелі суніцы і вась, с першым досьвіткам, павярнуўшым сонцэ ад квалай вясны да гарачаго лета, наверх дрыгвы паднялася новая красачка: вадзяная лілея.

Угледаючыся у яе малочна белыя лісточкі, зарумяненыя лучом рожэвай зарніцы, Людміла спазнала бель шчочэк сваей дачкі, а сэрцавіна

краскі была залатая, як валасы Мілавіды. І Людміла дагадалася, што перад ей — унучка, дзіця Мілавіды і балотнаго цара.

Людміла пражыла многа гадоў, і кожны год Мілавіда пакрывала дрыгву дываном белых лілей, на знак таго, што яна жыва і, вечна маладая і гожая, пануець над балотным царствам.

Беларускіе кніжкі.

Кніжкі адзначаюць зоркай *) друкаваны латвінскімі (польскімі)
і рускімі літэрамі.

I. Д А Н А В У Ч А Н Ь Н Я.

Беларускі лемэнтар	цэна	6 кап.
* Першае чытаньне, Цеткі	»	6 »
Другое чытаньне, Коласа	»	25 »
Karotki katechizm	»	5 »

II. Навуковыя, даступныя для ўсіх.

Гутаркі аб небі і зямлі з рысункамі	цэна	15 кап.
* Цукер, В. Тройшы	»	3 »
* Гутаркі аб гаспадарцы	»	3 »
* Як ратаваць уздутую жывёлу	»	3 »
* Як бараціцца ад халеры	»	1 »
* Pczelina-żywiola małaja, a karuści daje многа	»	30 »
* Як рабіць добрыя рамковыя вульлі	»	5 »
* Зямельная справа у Новай Зеландыі	»	3 »
* Аб гаспадарцы на хутарох і шчурох	»	5 »
* Кароткая гісторыя Беларусі	»	60 »
* Беларусы і іх нацыянальнае адраджэньне	»	5 »
* Як ужываць штучны навоз	»	2 »
Як багацеюць чэскія селяне	»	10 »
Малая Беларусь сшытак I (160 стр.)	»	100 »

III. Повесці і апавяданьне прозай.

Дым, Конопніцкай	цэна	4 кап.
Казкі	»	6 »
Беларускіе казкі (Чалавечас вока і др.)	»	5 »
* Гэдалі, Э. Ожэшко	»	6 »
* Казка аб валзе	»	3 »
* Архіп і Лявонка, Горкага	»	8 »
Дзяльва Галад, Віткевіча	»	2 »
Хілібэртова пакута, Амфітэатрова	»	5 »
Бярозка і др. Яльвігіна Ш.	»	5 »
Зборнік «Нашай Нівы» № 1 (80 стр.)	»	15 »

III. В е р ш ы.

Вязанка Я. Лучыны	цэна	4 кап.
* Тарас на Парнасе	»	5 »

Дзел Завала, Ядвігіна Ш.	»	5	»
Снапок, зборнік вершоў А. Паўловіча	цена	15	кап.
Адвечная песня, абразок у XII зьявах Я. Купалы	»	20	»
* А хто там ідзе. Песня Я. Купалы з нотамі	»	10	»
Bielaruskije pieśni z notami. Sabrau A. Hryniewicz	»	30	»
* Беларускі песеньнік з нотамі	»	15	»
Песні жалбы, Якуба Коласа	»	30	»
Hušlar, zbornik wierszou J. Kupaly	»	50	»
Кацярына, С. Шэвчэнка	»	10	»
Жалейка. Зборнік вершаў Я. Купалы	»	30	»
Ran Tadeusz, A. Mickiewicza pierekl. Marcinkiewicza	»	25	»
Нарон, аповеісць Marcinkiewicza	»	15	»
Wieczernicy, аповеісці Marcinkiewicza	»	15	»
Szczerouskije dazynki, Kupalla, Marcinkiewicza	»	20	»
Dudka bielaruskaja M. Buraczka	»	25	»
Smyk bielaruski S. Reuki	»	20	»
* Чыжык Беларускі, Гальяна Леучыка	»	30	»

БЕЛАРУСКІЕ ТЭАТРАЛЬНЫЕ ТВОРЫ.

Модвы шляхцюк, камэдыя у 1 дзеі, Каганца	цена	25	кап.
У зімовы вечэр. Абраг Э. Оржэшко у 1 дзеі	»	35	»
Пашыліся у дурні. Жарнік Кропуніцкага у 3 дзеях	»	35	»
Святаньне. Жарнік Чэхова	»	25	»
Міхалка. Камэдыя у 1 дзеі	»	35	»
Па рэвізіі, абраз у 1 дзеі Кропуніцкага	»	35	»
„Наша Ніва“ за гады:			
* 1906		50	кап.
* 1908	2 р.	50	»
* 1909	2	»	50
* 1910	2	»	50
* 1911	2	»	50
* Беларускіе календары за 1910 — 1911 г. по	—	»	15

Усе гэтыя кніжкі можна выпісываць накладной платай праз Кантору Рэдакцыі «Нашай Нівы» (Вільня Завальная № 7).

60000002598028